

Adorján Rita

Velünk élő értékeink
Honi felfedező élménytúra
Kincskeresés

Évtizedek óta járom az országot elsősorban gyalogosan, így olyan helyekre is el tudtam jutni, amit autóval nehezen, vagy egyáltalán nem lehet megközelíteni. Amit az adott településről, vagy természeti értékekről nem tudhattam meg könyvekből, prospektusokból, azt a helyben élők, és elsősorban az idősebbek mesélték el. Az évek előrehalad tával több időt szántam ezekre a felfedezésekre, történetekre, minthogy csak a kilométereket számoljam a lábam alatt.

Munkámból adódóan nagyon sok természetismereti- és városismereti versenyt szerveztem gyerekeknek, felnőtteknek, ahol valamit meg kellett keresni, felkutatni, utána járni, megoldani. Az élményalapú tanulási folyamat, a felfedezés öröme nagyobb élményt nyújtott számukra, érdekesebbé és felejthetlenebbé tette a megismerést. Nem csak a gyerekekben, hanem a felnőttekben is megvan a természetes kíváncsiság, a játékos kedv, melyre építeni lehet. Környezetünk felfedezése, rejtett vagy régen elfelejtett értékeinek felkutatása izgalmas feladat az ott lakók számára, és izgalmas felfedezés lehet az odalátogatók számára is.

Egy továbbképzés keretében ismerkedtem meg a „**Kincskereséssel**”, mely másfajta módszerrel ismerteti meg a természeti és épített környezetünket, amellyel izgalmassá lehet tenni a saját lakóhelyünk értékeinek, kincseinek bemutatását. Ezt az élményt és módszert szeretném megosztani veletek.

Mi is ez a „**Kincskereső**” honi felfedező élménytúra?

A kincskeresés története 1854-re nyúlik vissza, amikor Angliában, Dartmoor vidékén James Parrov viktoriánus úr a közeli lápos mocsárban, tőzeg párkány alá üvegbe rejtette névjegykártyáját. Több arra járó kiránduló, amikor megtalálta az üveget, beírta a füzetkébe a nevét. 1908-ban már 1741 aláírást tartalmazott a füzetke, melyet egy bádogdobozra cseréltek. A dobozba néhányan egy — egy felbélyegzett, megcímezett képeslapot is beletettek, és várták, honnan fog megérkezni a képeslapjuk. Innen kapta a játék a nevét: „Lattenboxing”, azaz levelesládázás. 1938-tól egyre több helyen jelentek meg a levelesládák, majd valaki térképet rajzolt az első 15 levelesládához. A térkép annyira ösztönzőleg hatott, hogy egyre több levelesládát helyeztek ki, melynek megkereséséhez térképet rajzoltak. Azért, hogy ne legyen

olyan egyszerű a megtalálásuk a térképekhez feladványokat írtak. Aztán a füzetek mellett a ládában megjelentek az egyedi bélyegzők is.

Az ötlet 1987-ben került az USA-ba. Onnan 2007-ben jutott el Magyarországra, a mosonmagyaróvári Pisztráng Kör Egyesület által.

A **Questing** nevezetű **kincskereső** környezeti nevelési módszer lényege, hogy a lakóhelyünk rejtett természeti és kulturális értékeit felfedezve, ahhoz egy kalandos „**kincskereső**” útvonal során minél több érdeklődőt elvezessen úgy, hogy ők is részesei legyenek a felfedezésnek. Egy helyi közösség által összegyűjtött kulturális örökség különböző értékeit és ezekhez kapcsolódó történeteket megosszon másokkal oly módon, hogy rejtvényes feladványok és kézzel rajzolt térkép segítségével „nyomolvasással” vezesse el a résztvevőket a **kincses ládához**, miközben ők maguk illesztik össze a részletekből az egészet.

- Old meg a feladványt, fejtsd meg a térkép jelzéseit, és máris eljutottál a kincshez!

A „**Kincskeresés**” egy kreatív és inspiratív módszer, melyet a környezeti nevelésen túl akár a helytörténet, földrajz tanulmányokhoz is nagyszerűen illeszthetnek pedagógusok és a szabadidő hasznos eltöltésére vállalkozó szülők, családok, vagy éppen baráti társaságok. A „**Kincskeresés**” a települést és környékét alapos megfigyelésen keresztül nagyon izgalmas és élvezetes módon mutatja be a résztvevőknek.

Minden kincskeresés három részből áll:

- feladványok sorozata
- térkép
- kincsesláda

Egy kincskeresés annál izgalmasabb, minél összetettebbek a feladatok, melyeket meg kell oldani ahhoz, hogy eljusson a kincskereső a kincses ládához, miközben a település értékeit megismeri. A munka előkészítéséhez több idő szükséges: a régi és a mai térképek tanulmányozása, a helyszín vagy téma kiválasztása, terepkutatás, interjúkészítés az ott lakókkal, többszöri terepbejárás, térkép és feladványok készítése, majd végül a helyre jellemző bélyegző elkészítése. Legvégül a doboznak, a kincses ládának kell keresni egy megfelelő helyet, amelyben megtalálható a bélyegzőn és a füzetten kívül a helyre vonatkozó néhány érdekes adat, információ is.

A térképek és a feladványok tág tárházából lehet meríteni, mindig a hely adottsága és a kitalálók kreativitása határozza meg a kincskeresés érdekességét és nehézségét. A térképeket rajzokkal is illusztrálhatjuk, melyek segíthetnek az egyes helyszínek megtalálásában. A feladványok lehetnek: találós kérdések, rövid versikében foglalt útbaigazítások, megfejtések, interjúkészítés.

A legjobbak azonban azok, melyekhez nem szükséges külső segítséget kérni, hanem „önjáróak”, akkor is meg lehet oldani, és megtalálni a kincses ládát, ha nem kérdezzük meg senkit, csak a térkép melletti feladványok, képek, rejtvények megfejtésével jutunk a végcélunkhoz.

A sikeres kincskeresési programhoz szükséges egy jól megszervezett kincskereső program, a térképek elkészítése, ezek terjesztése és a dobozok gondozása. Mindig a hely határozza meg a kincsek sokaságának lehetőségét, no és persze a szervezők leleményessége és ötlete, hogy milyen módon és úton juttatják el a résztvevőket a ládikához. Ennek természetesen több célja lehet: kikapcsolódás, közösségépítés, oktatás, vagy mindezek együtt.

Ahhoz, hogy a saját településünkre kidolgozott kincskereső szabadidős tevékenységet mások számára hozzáférhetővé tegyük, hírt kell adni róla. Ez lehet egy régió közös gyűjteményeként megjelenő kiadvány, a helyi programfüzetben megtalálható térkép és feladvány vagy a honlapról is letölthető kincskeresési feladatok.

A kincskereső programoknak nevet is kell adni, ami utalhat a településre, a kincses ládika helyére vagy a terület mondájára, különleges elnevezésére, múltjára. Így meg lehet megkülönböztetni az egyes kincskereső helyeket.

Evvel a programmal fel tudják hívni a települések az értékeikre és a látnivalókra a látogatók figyelmét. A közelebb lévő települések akár egymásra is fűzhetik a kincskeresési programjukat, főleg, ha szállást és étkezési lehetőséget is tudnak nyújtani a környéken.

A különböző kincskeresési módszereket a „**Kincskeresők könyvében**” (lásd irodalom) a következő rendszerbe foglalták:

„A” kategória – a kincskeresések fő típusai

A-1 egyszerű „feladványtól feladványig” alaptípus,

Itt az egyik feladvány a másikig vezet egészen a kincs rejtekhelyéig. A térképen gyakran számozott helyszíneket tüntetnek fel, amelyek megegyeznek a feladványok számjelzésével. A játékba akár egy történetet is bele lehet ágyazni. Előnye, hogy viszonylag egyszerű az elkészítése, hátránya, hogy nagyon egyszerű a kincs megtalálása.

A-2 ravasz „feladványtól feladványig” típus

Itt is a feladványtól a feladványig haladunk, de a feladat összetettebb megoldással jár. A kincskeresőnek lehet, hogy előre be kell gyűjtenie néhány feladványt, mielőtt a megoldás világossá válik számára, esetleg össze kell raknia hozzá a különböző feladatok egyes elemeit.

A-3 betűvadászatok

A betűvadászokban a kincskereső összegyűjti a terepen elrejtett betűket, melyek végül kiadják a kiválasztott szót. A betűk jelzésekről, táblákról olvashatók le, vagy a megkapott számokat kell betűkre átfordítani. A betűk akár a kincs helyét is kiadhatják. A betűket lehet a szónak megfelelő sorrendben megkeresíteni, vagy elszórtan bárhol, és a kincskereső rakja ki a keresett szót.

A-4 számvadászatok

A számok nagyszerűen működnek feladványokként. A számok ott állnak a házak falán, országút jelzésen, templomok homlokzatán, póznákon, információs táblákon. A feladványokban szerepelhetnek egy kerítés oszlopainak, vagy templom lépcsőinek számai is. A számkombinációkat fel lehet használni a kincshez való eljutáshoz.

A-5 iránytű használatra épülő kincskeresések

Sok kincsvadászat részben, vagy teljes egészében az iránytű, vagy tájoló használatára épül. A térkép mellett a bejárandó utat az irányok jelölik. Az irányok megadásával juthatnak el a következő helyszínig, ahol az újabb feladványokat olvashatják el. Hátránya hogy nem mindenkinél van iránytű, vagy tájoló.

A-6 vizuális részleteken alapuló

Itt a feladatok középpontjában fotografikus feladványok, vagy rajzok, képek állnak. A kincskeresőnek fel kell kutatnia a képeket, képrészleteket, hogy a feladványt megfejtse. Ez a kincskeresés a legjobb módja az építészeti vagy szobrászati stílusok megismertetésének. Alkalmas lehet arra is, hogy a résztvevők egy arborétumban az ott előforduló fafajokat ez alapján ismerjék, tanulják meg.

B” kategória – térkép és feladvány kapcsolata szerint

B-1 teljes térkép- és feladványkészlet

Manapság ez a legelterjedtebb kincskeresési forma. A kincskereső az eligazító feladványokat követi, a térkép csupán a fontos helyszíneket jelöli, dekorációként szolgál, vagy megerősítésként.

B-2 feladvány helyét meghatározó térkép

A térképnek és a feladványoknak is külön funkciója van ebben a modellben. A kincskeresőt a teljes kincskeresési területet ábrázoló térkép vezeti, amely minden állomást feltüntet. A térképet követve a kincskereső egy sor kijelölt állomáshoz eljut. A helyszínnel kapcsolatos szöveg lehet, hogy egy történetet mond el a helyszínnel kapcsolatosan, és utasítja a kincskeresőt, hogy keressen meg egy betűt vagy számot a végcél megtalálásához.

B-3 kincstérkép

Ennél a feladatnál a feladványok vezetik el a kincskeresőt egy-egy állomásra. A térkép kisléptékű és csak a kincsesláda közvetlen környékét jelzi. Ezért a térképnek csak akkor lesz jelentősége, ha a kincskereső már a rejtekhely közelében jár. Ilyenkor már csak egy betű, vagy szám, esetleg vizuális feladványt adunk a keresőnek, a végcél megtalálásához.

B-4 térkép nélkül

Néhány esetben indokolt elhagyni a térképet, hogy több helyet hagyjunk egy hosszabb feladványnak, esetleg egy családi történetnek, vagy amikor a vizuális feladatok kerülnek előtérbe. Ezekben az esetekben a feladványok irányítják a mozgást, vagy össze vannak kapcsolva valamilyen grafikus eszközzel. Ennek egyik variációja, amikor a kincskeresőt egy ott élő emberhez vezetik, vagy a falubusz sofőrje az autóban tartja a ládikát, és csak akkor adja oda bejegyzésre, ha a jelszót megfejtették.

B-5 feladvány nélkül

A feladvány nélküli kincskeresések lehet, hogy csak térképet tartalmaznak, vagy a térképbe művészi gonddal írják bele az utasításokat, feladványokat. Amikor a dobozt a kincskereső megtalálja, ott tesznek fel neki egy kérdést, vagy egy kihívásos feladatot.

B-6 a feladványokat a terepen helyezik el

Ebben a feladatban számokat, betűket helyeznek el különböző helyekre, pl. boltok kirakatába, farönkökre festik, vagy zsinórral rögzítik egy fa odvába, kötömb mögött. A terepen elrejtethetnek egy - egy dobozt, amiben instrukciókat, feladványokat találnak a kincskeresők a kincsesláda megtalálásához.

B-6 „Új hajtások” „Kakukkfiókák” és egyéb változatok

A kincskeresők felfedezik azt a környéket, ahova a dobozt rejtették, és közben rábukkannak egy csodás dologra a közelben. Ezt szeretnék megosztani másokkal és rajzolnak egy térképet, megfogalmazzák a feladványokat és ezeket elhelyezik a kincses dobozba. Ezek után az oda érkező újabb kincskeresők először a kincses ládát keresik meg, majd a dobozban egy új feladatot, „**új hajtást**” találnak.

A másik a „**Kakukkfióka-dobozok**” amikor más és más kincskeresési dobozokba vagy azok mellé helyezik el kisebb dobozokba az utasításokat, arra kérve őket, hogy jegyezzék be nevüket és a helyszínt a vendégekönyvbe majd vigyék magukkal a dobozt, és tegyék le egy másik kincskereső doboz mellé, vagy dobozba.

C” kategória – téma, illetve szándék szerint

C-1 egy helyre vagy megközelítésre összpontosító kincskeresések

A kincskeresés létrehozását gyakran a település egy-egy különleges helyszíne inspirálja:

C-1/a kószálás:

Sok kincskeresési program elsősorban azt tartja szem előtt, hogy kicsalogassa az embereket a szabadba és szórakoztató sétaélményt nyújtson a környezet érdekes bemutatásával. Ezek a „kószálások” gyakran a következőket foglalják magukban: egy vagy több történelmi tény, egy kulturális hivatkozást, egy természetismereti információt, látogatást egy jelentősebb helyre, vagy csak egy turista ösvényt, amelyen van néhány olyan pont, amelyek elég közel vannak ahhoz, hogy ugyanabban a kincskeresési programban szerepeljenek.

C-1/b különleges végcél

Amennyiben a kincskeresés elgondolási fázisában az első felmerülő ötlet az, hogy gyerünk, legyen a cél a nagy torony, vagy a kilátó, és ha kitartunk ezen elgondolásunk mellett, akkor a „különleges végcél” típusban gondolkodunk.

A történet, az útvonal, a rejtekhely mind-mind ennek lesz alárendelve.

C1/c különleges útvonal

Itt nem a végcélra irányul a keresés, hanem arra, ami az útvonal mentén található. Egyfajta tárlatvezetésnek is nevezhetnénk. Ez abban különbözik a kószálástól, hogy az útvonal pontjait egy tematikus fonal köti össze.

C-1/d különleges módon/eszközzel megközelíthetők

Ez a fajta kincskeresés biciklivel, hajóval, vagy sível hajtható végre. Itt a helyszín és a távolság, ami az eszközök használatát meghatározza. Ezek a kincskeresések lehetnek kószáló típusúak, vagy tematikusak.

C-2 történeten alapuló kincskeresések

Egy, a helyi társadalmat érintő érdekes tény vagy esemény integráló téma lehet egy kincskereséshez.

C-2/a kultúrtörténet

A helyi kulturális örökséget érintő történetek feldolgozása, vagy egy régi várom történetének felgöngyölítése, vagy egy helyi esemény felidézése adhat ötletet a kincskeresés számára.

C-2/b természettörténet

A kincskeresés jó módszernek bizonyul az ökológia, a geológia és a természetismeret tanításához is. Fel lehet tenni olyan kérdéseket, mint: mi alakította ki az itt látható különös szikla alakzatokat? Hogyan lehet megkülönböztetni az erdei és a feketefenyőt? Melyek a leggyakoribb gyógynövények ezen a vidéken? Ezek a

kincskeresések nagyszerű alkalmat nyújtanak arra, hogy a helyi könyvtárban, vagy a természetvédelmi központtal vegyék fel a kapcsolatot a résztvevők.

C-2/c helyi hősök és hősnők

A helyi társadalom hősei szintén inspirálhatnak kincskereséseket. Az útvonal érintheti a kiválasztott személy korábbi otthonát, vagy a nevezetes tettek helyszínét. A feladványokban, tájékoztatásokban megtudhatják a résztvevők az élettörténetüket. A kincses dobozt különleges jelentőségű helyre érdemes elrejteni és tájékoztatásul beletenni a történet szempontjából érdekes eseményeket, melyekkel lesz teljes az ismeret.

C-2/d szezonális vagy rövidtávú kincskeresések

Vannak olyan események, amelyek évente csak egyszer kerülnek megrendezésre, vagy pl. egy különleges virág nyílásának rövid ideje. A szezonális kincskeresés ezeket a rövidtávú különleges alkalmakat emeli ki és ünnepli meg. Érdemes a kincses dobozba a bélyegzőn megjeleníteni az események jelképeit.

C-2/e küldetést teljesítő kincskeresések

Ezek a kincskeresések, valamilyen küldetést kívánnak teljesíteni. Pl. ösztönözní próbálják a kincskeresőket, hogy újrahasznosítsák, vagy eltávolítsák a hulladékot, vagy használt ruhájukat jótékony célra összegyűjtsék vagy arra, hogy sétáljanak többet és kevesebbet használják az autójukat. Az ilyen kincskeresések gyakran a helyi környezetvédelmi, vagy szociális szervezettel működnek együtt. Vigyázzunk, mert nagyon nehéz megtalálni a középutat

Ha a kincskeresésen keresztül szeretnéd felhívni a helyi érdekeségekre a figyelmet, első lépésként keresd meg a partnereket, akikkel együtt tudsz dolgozni, majd gyűjtsetek össze minél több ötletet. Utána lehet szelektálni, kombinálni, csiszolni, többször kipróbálni, míg a lehető legjobb kincskeresés meg nem születik.

Az erdei iskolánk szálláshelye – az Erdő Háza - Hetvehelyről közelíthető meg. Ennek a kis településnek a kincskereső térképét megtalálod a mellékletben.

Irodalom: Della Clark – Steven Glazer: Kincskeresők könyve

Útmutató a közösségi kincskereső játékok szervezéséhez

Fordította Hegedűs Kornél

Kiadó: Pisztráng Kör Egyesület

Az egyesület az elmúlt években több útvonaltervező képzést szervezett, melynek köszönhetően ma már országszerte több tucat kincskereső ösvény várja az érdeklődőket. Ezekről, a www.pisztrangkor.hu honlapról lehet megtudni többet, innen nyomtathatók ki a kincskereső ösvény térképek és verses útvonalvezetők.

Faluprojekt

A Mókus Suli Erdészeti Erdei Iskola és Erdő Házában ahol 1995 óta tanítok különböző szempontok szerint csoportokban dolgoznak a gyerekek, majd a program befejeztével bemutatják a kutakodásuk eredményeit.

A falufelfedező feladatlapcsalád ötletet adhat a munka elkezdéséhez.

Táplálkozási szokások a településen

Menjetek el a faluba, ismerkedjétek meg az emberekkel, kutassatok, kérdezzetek!

- Készítenek-e még itt tájjellegű ételeket?
- Gyűjtsetek érdekes recepteket!
- Milyen tartós élelmiszert készítenek otthon?
- Milyenek voltak a család étkezési szokásai?
- Kérdezzétek meg, mit jelent a „sátoros ünnep” kifejezés! Milyen ételeket fogyasztottak „sátoros ünnepek” alkalmával?
- Mit tudnak saját fogyasztásra megtermelni a kertben?
- Tartanak-e otthon haszonállatot?

Építkezés a faluban

Járjátok végig a falut nyitott szemmel, kérdezzetek, rajzoljátok, jegyzeteljétek!

- Készítsetek térképvázlatot a településről!
- Jelöljétek be a térképen a régi, jellegzetes formájú, vagy nevezetes épületeket!
- Figyeljétek meg a házak díszítéseit! Rajzoljátok le a nektek tetszőt.
- Figyeljétek meg a különböző kerítés mintákat! Rajzoljátok le a nektek tetszőt!
- Milyen anyagot használtak régen az építkezésnél?
- Kérdezzetek meg idősebb embereket, hogy hogyan épült fel régen egy ház! Mennyi idő alatt? Milyen mesteremberek segítségével? Hány ember kellett egy ház megépítéséhez?

Vissza a múltba

Keressetek idős embereket a faluban!

- Kutassátok ki a falu múltját!

- Járjatok utána: milyen története, mondája, meséje van a falu múltjának, egyes emlékhelyeinek, nevezetes házainak, az itt élt embereknek?
- Milyen népszokásaik vannak?
- Milyen énekeket énekeltek?
- Milyen mesterségeket űztek?
- Készítsetek rövid beszámolót a falu legfontosabb történelmi eseményeiről!
- Gyűjtsétek össze a falu ünnepeit januártól - decemberig! Jelenítsétek meg egy „ünnepórában”!
- Gyűjtsetek minél több népszokást! Egyet este mutassatok be társaitoknak!
- Érdeklődjétek, hogy régen a falusiak hogyan gazdálkodtak? Milyen évszakos munkái voltak a gazdáknak? Honnan és hogyan tanulták a gazdálkodást?
- Kérdezzétek meg idős embereket, hogy ők mit játszottak gyerekként?
- Kérdezzétek meg idős embereket, hogy ők mit/miket énekeltek? Milyen alkalmakkor?

Készítsétek el a falu öröm és bánat térképét!

Az öröm-bánat térkép egy rendkívül különleges térkép, mely nem kapható térképboltokban. Elkészítéséhez nyitott szemmel kell járnotok, alaposan szemügyre kell vennetek a falu minden apró részletét, hogy utána össze tudjátok gyűjteni az itt található örömet okozó és elszomorító dolgokat. Az öröm és bánat helyeket egy-egy mosolygós vagy szomorú arc rajzával tudjátok jelezni a faluról készített térképvázlatotokon. Az így elkészült térképek segít abban, hogy felhívja mások figyelmét is a falu szépségeire, értékeire, valamint gondjaira és problémáira!

Készítsetek egy listát, azokról a dolgokról a faluban, aminek az ott léte

- ☺ mosolyra fakaszt vagy jó érzéssel tölt el benneteket! – ezek a falu örömhelyei
- ☹ elszomorít, elkeserít Titeket! - ezek a falu bánathelyei

Mindennapi élet falun

Ismerkedjétek meg az itt dolgozó emberekkel!

- Milyen munkalehetőségek vannak a faluban?
- Van-e iskolája a falunak? Hány éves az iskola?
- Jártak-e híres emberek a falu iskolájába?

- Mi nehezíti az itteni életet?
- Hol lehet vásárolni a faluban? Hol szokták a falusiak a nagy bevásárlást végezni?
- Mivel közlekednek a helybeliek a faluban?
- Érdeklődjétek, hogy tudják a falubeliek ügyes-bajos dolgaikat elintézni!
- Gyűjtsetek információt arról, hogy vannak-e civil szervezetek a településen?
Kérdezzétek meg őket, hogy mivel foglalkoznak!
- Érdeklődjétek, hogy milyen szórakozási lehetőségek vannak a faluban!
- Milyen szépségei vannak a falusi életnek?